HANNE JANSSEN

KONTRASTIV LINGVISTIK I ORD OG GERNING (1)

0. Inledning

Denne artikel er planlagt som den første i en række , der handler om dansk-nederlandsk kontrastiv sprogforskning. Med udgangspunkt i mit speciale (Janssen og Van der Meer 1981, navnlig s. 19-34) og faglitteraturen vil jeg her skitsere nogle linjer i den kontrastive lingvistiks udvikling. Dernæst vil jeg redegøre for, hvad den kontrastive lingvistiks betydning er, ved at omtale diskussionen omkring den. Til sidst giver jeg en kort præsentation af et måske for ambitiøst dansk-nederlandsk kontrastiv-lingvistisk projekt.

1. Den kontrastive lingvistik og dens udvikling.

1.1. Den kontrastive lingvistiks opståen

Kontrastering af to eller flere sprog er ikke noget nyt: i den traditionelle fremmedsprogsgrammatik og den dermed sammenhængende fremmedsprogsundervisning er man altid gået ud fra kontrastering. Det har man gjort ved at beskrive fremmedsprogets former, konstruktioner osv. ved sammenligning med modersmålet. Systematisk sprogkontrastering som gren inden for lingvistikken har derimod ikke eksisteret så længe . Den kan ses i forlængelse af den komparative historiske filologi, da der som følge deraf foretages synkrone sprogsammenlignings-undersøgelser, især i slutningen af det 19.århundrede. Men på det tidspunkt er der ikke tale om kontinuitet i udviklingen eller om en sammenhængende teori eller målsætning . Og

der er også nogle principielle forskelle mellem den historiske og den "nye" komparative sprogforskning: man forlader det især i det 19. århundrede yndede formål at rekonstruere ursprog, og i disse synkrone sprogsammenligninger, der afløser de diakrone, er det ikke i første instans lighederne men netop forskellene mellem sprogene der er af interesse.[1]

Whorf introducerer betegnelsen kontrastiv lingvistik i artiklen "Language and Logic":

> Much progress has been made in classifying the languages of the earth into genetic families/-/The result is called "comparative linguistics". Of even greater importance is what might be called "contrastive linguistics". This plots the outstanding differences among tongues - in grammar, logic and general analysis of experience. (Whorf 1941/citeret efter Rusiecki 1976:15)

Ideen om kontrastiv lingvistik optages, skønt ikke med alle de af Whorf antydede implikationer af sprogfilosofisk art.

1.2. Den pædagogiske kontrastive lingvistik og dens videre udvikling

Den der i fyrrerne præger den kontrastive lingvistiks udvikling er Fries, hvis tanker danner basis for mange kontrastive studier, især i halvtredserne og tresserne:

> The most efficient materials are those that are based upon a scientific description of the language to be learned, carefully compared with a parallel description of the native language of the learner. (Fries 1945:9)

I disse ord lægges der en forbindelse mellem sammenligningen af sprog(-beskrivelser) og materialet i fremmedsprogsundervisningen og herved skabes grunden for den såkaldte pædagogiske kontrastive lingvistik. Overfor denne pædagogiske side af disciplinen findes den teoretiske retning,

hvis forskningsformål er af deskriptiv-lingvistisk art. Nu behandler jeg først den historisk set - i hvert fald i USA - mest populære linje, den pædagogiske.[2]

I 1957 udkommer Lados "Linguistics across Cultures", som har undertitlen "Applied Linguistics for Language Teachers". Bogen kan betragtes som et af højdepunkterne i den pædagogiske kontrastive lingvistiek og Lado skriver i indledningen:

> This book presents a fairly new field of applied linguistics and the analysis of culture, namely the comparison of any two languages and cultures to discover and describe the problems that the speakers of one of the languages will have in learning the other. (Lado 1957:vii)

Længere fremme erklærer han med de sidenhen så berømte ord:

> The plan of the book rests on the assumption that we can predict and describe the patterns that will cause difficulty in learning, and those that will not cause difficulty, by comparing systematically the language and the culture to be learned with the native language and culture of the student. (ibidem)

Og i bogens første kapitel konkluderer han om fremmedsprogsindlæreren:

> Those elements that are similar to his native language will be simple for him and those elements that are different will be difficult (idem:2)

Lado og Fries er sammen med andre der arbejder ved universitetet i Michigan de centrale figurer i den pædagogiske kontrastive lingvistik fra midt i fyrrerne til midt i halvtredserne (Rusiecki 1976:19). Som tredje store figur fra halvtredserne skal nævnes Weinreich, der med sin teori om interferens har haft indflydelse på Lados og andres arbejde. I "Language in Contact" (1953) indfører han begrebet interferens, hvori han kobler det lingvistiske begreb <u>forskel</u> sammen med det psykolingvistiske begrep <u>vanskelighed</u>:

> The greater the difference between the two systems, i.e. the more numerous the mutually exclusive forms and pat-

terns in each, the greater is the learning problem and the potential area of influence. (Weinreich 1953:8)

Fra 1959 foretages der mange kontrastive analyser[3] med henblik på, at man kan bruge analysernes resultater til undervisningsformål, nemlig ved at forudsige, hvor der vil opstå vanskeligheder for - i disse projekter oftest engelsktalende - fremmedsprogsindlærere.

Når vi følger den pædagogiske kontrastive lingvistiks udvikling, kan vi fastslå, at der på den ene side produceres ret mange kontrastive studier i tresserne, men at der på den anden side også høres mange kritiske lyde.

Kritikken er især rettet mod det prognostiske formål og den påståede forbindelse med den faktiske undervisnings- eller indlæringssituation. Det viser sig nemlig i den praksis som fremmedsprogslærerne bliver konfronteret med, at der ikke i alle de tilfælde, hvor man på grundlag af opstillede kontraster mellem to sprog har forudsagt, at der vil opstå fejl, faktisk også bliver produceret fejl: lingvistiske forskelle mellem sprog volder ikke altid vanskeligheder - og som følge deraf fejl - i indlæringsprocessen.

Noget andet, som også betyder et stort slag for den traditionelle pædagogiske kontrastive lingvistik og dens troværdighed, er det faktum, at der opstår andre fejl i indlærernes sprogproduktion end dem, man har forudsagt på kontrastiv basis (Corder 1976[3]:90).

Efter begyndelsesårenes "strong claim" formuleres den mere beskedne "weak claim" (Wardhaugh 1976[2]:12 ff.): det vil sige,at den kontrastive analyse i stedet for den prognostiske funktion får en forklarende rolle. Der, hvor det

viser sig at der forekommer fejl, kan, ifølge Weinreichs teori, en sammenligning mellem de involverede sprog forklare årsagen, nemlig interferens, det vil sige overførsel af en sproglig størrelse fra modersmålet til fremmedsproget (Weinreich 1953:1 og Corder 1974[4] :132). Kontrastiv lingvistik opfattes fra sidst i tresserne mere og mere som del af et større fejlundersøgelsesområde, som får navnet "error analysis".[4] Alle slags fejl, ikke kun dem, som den kontrastive lingvistik kan forklare, bliver undersøgt i denne nye disciplin, og dette sker på en videnskabelig, systematisk måde, hvad der adskiller fejlanalyse fra de individuelt udførte informelle fejlundersøgelser, der har været en tradition siden fremmedsprogsundervisningens opståen.

Fejlanalyse og senerehen de såkaldte intersprogstudier er opstået som svar på behovet for undersøgelse af empirisk art: i fejlanalyser foretrækker man at tage udgangspunkt i indlærernes fejlagtige ytringer og i intersprogstudierne i indlærernes totale sprogproduktion. Formålet med disse undersøgelser er, at man vil få større indsigt i indlæringsprocessen og i indlærernes sprogbeherskelse, hvad den kontrastive lingvistik med dens forudsigelser eller forklaringer kun kan bidrage lidt til. Fejlanalyse og intersprogstudierne kan betragtes som videreudviklinger af den pædagogiske kontrastive lingvistik, men en nærmere behandling af disse to retninger fører for vidt inden for denne artikels ramme.[5]

1.3. Den teoretiske kontrastive linje

Nu vil jeg vende tilbage til den på side 16 nævnte

teoretiske kontrastive lingvistik, som fra sidst i tyverne til idag har haft sine tilhængere , især i Europa.

Til at begynde med kan vi fastslå, at de første kontrastive studier fra omkring århundredskiftet hovedsagelig er af teoretisk art. Disse studier fortsættes fra sidst i tyverne til tresserne, af lingvister, som tilhører Prager-Skolen og af andre.Også blandt de store kontrastive projekter, der blev startet i Europa fra ca. 1965 til 1975, findes mange af primært teoretisk art (Fisiak 1981:3ff.).

For at give en definition på den teoretiske kontrastive lingvistik, vil jeg citere Hyldgaard-Jensen. Han bruger iøvrigt termen "konfrontativ", som er mere kendt i østlandenes faglitteratur end i de vestlige lande, i stedet for termen "kontrastiv". Som han skriver

> /-/forsøger den teoretiske konfrontative lingvistik at konstatere visse almene grundtendenser og forudsætninger for den systematiske sammenligning af to eller flere sprog, f.eks. sammenligningsbasis, sammenlignelighed, metasprog, ækvivalensbegrebet etc. (Hyldgaard-Jensen 1977:12)

Hyldgaard-Jensen går ud fra et hierarki, med kontrastiv lingvistik som overbegreb for både den konfrontative grammatik og det, han kalder for den didaktiserende kontrastive analyse. I den konfrontative grammatik foretages der en sammenligning af de to sprogsystemer (Hyldgaard-Jensen 1977:11).

Andre, som f.eks. Fisiak (1982:2), betoner en anden forskel: han går ind for adskillelsen mellem teoretiske og anvendte kontrastive studier og bringer faktisk Hyldgaard-Jensens to begreber - konfrontativ lingvistik og konfrontativ grammatik - sammen. Dette kan afledes af Fisiaks definition:

Theoretical contrastive studies give an exhaustive account

> of the differences and similarities between two or more languages, provide an adequate model for their comparison, and determine how and which elements are comparable, thus defining such notions as congruence, equivalence, correspondence, etc. (Fisiak 1981:2)

Fisiak giver her en beskrivelse af de teoretiske kontrastive studier som en "neutral" teoretisk-lingvistisk foreteelse, hvorved han ikke bruger en helt logisk rækkefølge. Men i Hyldgaard-Jensens redegørelse kan man spore noget, der peger på et ikke uden videre "neutralt" lingvistisk aspekt, nemlig når han i omtalen af den konfrontative grammatik siger:

> at denne sammenligning ikke bare er foretaget for dens egen skyld men også under hensyntagen til, hvordan de indvundne resultater kan udnyttes i fremmedsprogsundervisningen. (Hyldgaard-Jensen 1977:11)

Længere fremme i publikationen (idem:13) peger Hyldgaard-Jensen på, at netop den konfrontative grammatiks "hensyntagen til" fremmedsprogsundervisningen, eller med andre ord: den relation der skulle lægges mellem en teoretisk sprogsammenligning og fremmedsprogsundervisningen, giver stof til kritik.

Med denne kritik har vi forladt den egentlige teoretiske kontrastive lingvistik: vi er nu nået frem til det tågede grænseområde mellem den teoretiske og den pædagogiske kontrastive lingvistik. I 2.4. vil jeg vende tilbage til det.

2. Diskussion omkring den kontrastive lingvistik

2.1. Indledning

I de to forrige afsnit har jeg beskrevet den kontras-

tive lingvistiks udvikling, hvorved jeg har skelnet mellem den pædagogiske og den teoretiske retning. Denne skelnen er også en uundværlig synsvinkel ved gennemgangen af den diskussion, der i de sidste årtier er blevet rejst omkring den kontrastive lingvistik.

Det er ikke min mening at referere alle pessimistiske eller netop optimistiske tanker. De strækker sig fra betragtninger angående umuligheden af at foretage egentlige sammenligninger af to sprog, da man kun kan oversætte sprog-1-fænomener til nogenlunde tilsvarende sprog-2-fænomener[6], til Lados (1957:vii) og andres meget store forventninger.

Jeg vil derimod begrænse mig til at omtale nogle hovedpunkter i diskussionen, for til slut at komme til en vurdering af den konstrastive lingvistik og dens rækkevidde.

2.2. Diskussion omkring den pædagogiske kontrastive lingvistik

Først vil jeg bemærke, at den pædagogiske kontrastive lingvistik må betragtes som en del af den anvendte kontrastive lingvistik. Anvendt kontrastiv lingvistik har flere sider end den pædagogiske; som andet område kan f.eks. nævnes (maskin-)oversættelse, idet man der også benytter sig af de resultater, som man har fundet frem til i kontrastive sprogsammenligninger.

Her vil jeg omtale den pædagogiske kontrastive lingvistik, hvis målsætning vi kan sammenfatte sådan: at bidrage til at gøre fremmedsprogsundervisningen mere effektiv.

Denne målsætning synes ikke at kunne opnås i det omfang,

som man har forventet. Hvad det angår, kan der nævnes to punkter. For det første er der den prognostiske værdi med hensyn til opståen af fejl, noget, som man finder i den kontrastive analyses såkaldte stærke version. For det andet er der noget, der også er baseret på tanken om sammenhængen mellem sproglig forskel og indlæringsvanskelighed, nemlig forventningerne med hensyn til det at opstille et vanskelighedshierarki på grundlag af kontrastive studier. Et sådant hierarki skulle være en rettesnor i tilrettelæggelsen af undervisningen og undervisningsmaterialet: det skulle give udsagn om hvad der skal undervises i og i hvilken rækkefølge . I praksis opdager man, at denne anvendelsesmulighed ikke uden videre virker tilfredsstillende.

Konklusionen der kan drages her er, at der ikke eksisterer nogen direkte forbindelse mellem en lingvistisk undersøgelse med lingvistiske resultater og det, der sker i fremmedsprogsundervisningen eller fremmedsprogsindlæringen , eftersom der er flere faktorer der spiller ind i vellykkethed i fremmedsprogsundervisningen.

Den pædagogiske kontrastive lingvistiks indhold er et andet kapitel.

Til at begynde med har man, hvad indholdet angår, kritiseret, at der i nogle kontrastive analyser ikke er tale om sprogsammenligning eller -kontrastering i egentlig forstand, hvor kun ét sprog er genstand for beskrivelsen. Her styrer udgangssproget (eller sprog-1) og dets former og strukturer jo implicit beskrivelsen af målsproget (eller sprog-2). Denne slags sammenligninger kaldes for direktionale analyser

(Dyhr 1977:38) og man kan finde den slags i mange traditionelle skolegrammatikker. Der er nogle, der anser disse envejsanalyser for givet, ja endog for karakteristiske for den pædagogiske kontrastive lingvistik, og de betragter dette som en forskel over for de teoretiske kontrastive studier, der skal være adirektionale eller tovejanalyser (James 1980:142 og Normann Jørgensen 1980:48).

Andre forkaster denne fremgangsmåde og ser det som en nødvendighed, at de pædagogiske kontrastive studier bygger på de teoretiske kontrastive studier og deres resultater (Fisiak 1981:2).

Til sidst vil jeg nævne diskussionen om brugen af sprogmodeller. Kritikken går ud på, at der i mange traditionelle pædagogiske kontrastive studier har været mangel på tydelighed og konsistens. Det er evident, at der er stor fare for ikke-objektivt komparativ-lingvistisk funderede konklusioner om forskelle og ligheder mellem to sprog, når man som analysator ikke eksplicit beskriver sprog-1 på samme måde og med samme målestok som sprog-2. Det sker dog ofte i de analyser, hvor den pædagogiske anvendelighed er hovedtanken.

2.3. Diskussion omkring den teoretiske kontrastive lingvistik

Den teoretiske kontrastive lingvistiks mål er af deskriptiv art, nemlig at nå frem til kontrastive sprogbeskrivelser eller sammenligninger. Der er nogle stadier, der er en forudsætning for at kunne nå det endelige mål. Disse stadier er: at fastslå sammenlignelighed og at give et sammenligningsgrundlag, også kaldt tertium comparationis (Dyhr

1977: 37-40).

Det første punkt man kan have kritik af vedrørende teoretiske kontrastive analyser er, når de ikke har holdt sig til det første krav til disse analyser, nemlig at de bevæger sig inden for "rent" lingvistiske baner.[7]

En anden slags kritik, der er blevet rettet mod den teoretiske kontrastive analyse, er kritik vedrørende direktionalitet, hvad der også blev nævnt under den pædagogiske retning. James skriver således:

> Another disadvantage of theoretical CAs/=contrastive analyses, H.J./ is that they have tended to be done by targetlanguage linguists with little interest in the learner's L1 (although they are usually native speakers of the L1). The inevitable consequence of this L2 bias is of course that the descriptive neutrality between L1 and L2 is abandoned.(James 1980:143)

Dette kan ikke alle teoretiske kontrastive analyser beskyldes for, for i mange af dem er det direktionale netop formuleret som et af de vigtigste udgangspunkter.

For det tredje er der her også kritik af brugen af sprogmodellen, hvad der både rører ved den teoretiske kontrastive lingvistiks målsætning og ved dens indhold.

Mens man i pædagogisk orienterede kontrastive analyser lægger mest vægt på, at den model, man anvender i beskrivelsen af sproglige størrelser, skal være brugbar og forståelig inden for fremmedsprogsundervisningens ramme - ikke kun med henblik på lærerne men også for indlærernes vedkommende - så stiller man i studier af teoretisk lingvistisk art andre krav: nogle går ud fra den idealistiske tankegang, at den model, de bruger, har en universel karakter - jeg tæn-

ker her selvfølgelig på den transformationel-generative grammatik - og de hævder , at sammenligningen derfor bidrager til eller bør bidrage til teoridannelsen omkring universalier. Ved disse bidrag vil de så på den bedst mulige måde medvirke til den for kontrastiv lingvistik nødvendige klarificering af sammenligningsgrundlaget, nemlig tertium comparationis.[8]

Men der er på den anden side andre, der går ind for andre modeller på den betingelse, at de er tilstrækkelig udarbejdede. Selv om Nickel, f.eks., ligesom mange andre i den kontrastive lingvistiks historie betragter t.g.-modellen som den bedst udviklede model, modificerer han sin begejstring for denne model:

> contrastive linguistics is not dependent on any particular model: as far as models are concerned it simply requires a uniform framework of comparison (Nickel 1971:5)

Også kontrastive lingvister bør se i øjnene, at en ideal model ikke eksisterer, men i modsætning til de tidlige kontrastive studier stræbes der nu i hvert fald efter eksplicitering og konsekvent anvendelse af sprogmodeller i kontrastive studier. På den måde er man kommet til en mere ligevægtig bedømmelse og brug af det lingvistiske beskrivelsesapparat, hvad der igen har indflydelse på realiseringen af den teoretiske kontrastive lingvistiks målsætning og indhold.

2.4. Fra blandet kritik til klarhed om den kontrastive lingvistiks betydning

Til slut vil jeg, hvad diskussionen omkring den kon-

trastive lingvistik angår, gå ind på kritik af blandet art, såsom: at der i kontrastive studier bruges et så abstrakt, formaliseret beskrivelsesapparat, at de fremmedsprogslærere, der ikke er vant til at beskæftige sig med teoretisk lingvistik, ikke kan bruge disse analyser; at det overhovedet er meget skuffende, hvad kontrastive studier har fremmedsprogslæreren eller fremmedsprogsundervisningen at sige, da de fakta, man er kommet frem til i kontrastive analyser, ikke har ret meget at gøre med det, der foregår i fremmedsprogsundervisningen eller -indlæringen. Denne slags kritik kommer fra dem, der betragter den totale kontrastive lingvistik, altså både den teoretiske og den pædagogiske, som en del af anvendt lingvistik - en term, der ifølge Fabricius-Hansen (1981:2) ofte bruges i en snæver betydning om "lingvistik anvendt i forbindelse med fremmedsprogsundervisning"-.[9] Når man har den opfattelse, måler man den kontrastive lingvistiks værdi i forhold til de resultater, den giver direkte til fordel for fremmedsprogsundervisningen og dens effektivitet. Skuffelsen over det leder bl.a. til, at man går over til empiriske studier af indlærernes sprogproduktion: til fejlanalyse og intersprogstudier, hvad jeg nævnte på side 19. Fisiak omtaler alle de

> /-/vigorous discussions concerning the status, validity, applications, etc., of contrastive linguistics/-/The voices of critics have often been louder than either those of the supporters of contrastive linguistics/-/ or those of contrastivists themselves/-/Most of the criticism has come from those quarters which consider contrastive linguistics in toto as a part of applied linguistics. This is a misunderstanding which stems partly from developments in the United States in the fifties and early sixties/-/as well as from the lack of awareness of history of contrastive linguistics and development in this field both in West and East Europe (Fisiak 1981:6)

Om den kontrastive lingvistiks dualitet, eksistensen af en teoretisk og en anvendt, pædagogisk linje, skriver Fisiak:

> The distinction is important, and a clear understanding of it against the background of contrative tradition and current research is the only garantee of a proper assessment of the place of contrastive linguistics in modern linguistics as a whole. (ibidem)

På grundlag af den erkendelse og for at skabe klarhed omkring den kontrastive lingvistiks betydning, vil jeg konkludere følgende:

1) at men på basis of teoretiske kontrastive studier kan skrive en teoretisk kontrastiv grammatik, også kaldt en videnskabelig kontrastiv grammatik
2) at det metodologisk set er fejlagtigt uden videre direkte at udlede fremmedsprogspædagogiske konklusioner af teoretiske kontrastive analyser: "the strong claim", nævnt på side 18, har vist dette tydeligt; alle ikke "rent" lingvistiske konklusioner, som man vil tillægge teoretiske kontrastive analyser, er videnskabeligt uansvarlige og uduelige
3) at det nemlig ikke er den teoretiske kontrastive lingvistiks målsætning at give udsagn om fremmedsprogsundervisningen og om de processer, der foregår i fremmedsprogsindlæringen
4) at man derfor med henblik på fremmedsprogspædagogiske (eller: anvendt lingvistiske) formål må indse - med Sajavaaras ord:

   > the insufficiency of the parameters of grammar to solve problems which are not linguistic alone (Sajavaara 1981:15)

5) at den pædagogiske kontrastive lingvistik må basere sig på data fra den teoretiske kontrastive lingvistik hvad det lingvistiske angår, men at disse data må suppleres med de herfor relevante resultater fra anvendt lingvistik, psykolingvistik, sociolingvistik og evt. andre discipliner, for at kunne opnå det fremmedsprogspædagogiske

formål

6) at man i overensstemmelse med punkt 5 kan skrive en pædagogisk kontrastiv grammatik

7) at man, i stedet for at man kommer i et "tåget grænseområde", hvor man ikke kan skelne mellem det, der kan opnås, og det, der ligger udenfor en disciplins rækkevidde , vil nå frem til frugtbar progression på begge sider, hvis man går ud fra punkt 1 til og med 6.

3. Et dansk-nederlandsk kontrastiv lingvistisk projekt

3.1. Indledning

Nu vil jeg give en kort præsentation af det dansk-nederlandske kontrastiv-lingvistiske projekt, som jeg arbejder på, og som især er inspireret af det dansk-tyske projekt "Dänisch-Deutsche Kontrastive Grammatik", beskrevet i KONTRA, Arbeitsbericht Nr. 1 (1980) af Fabricius-Hansen.

3.2. Formålet

Det meget ambitiøse formål med projektet er - på langt sigt - at tilvejebringe en teoretisk kontrastiv beskrivelse af dansk og nederlandsk. Heri skal dette sprogpar beskrives således, at grammatiske formers og strukturers ækvivalens eller mangel på ækvivalens på udtrykssiden og indholdssiden kommer bedst muligt til udtryk.

Denne beskrivelse skal tjene som videnskabelig grammatik for lingvister, for studerende på et højere niveau og for lærebogsforfattere , der har dansk og/eller nederlandsk som studieobjekt. Da arbejdet med at skrive en sådan grammatik er

uhyre langvarigt, er det min hensigt på kortere sigt at stræbe efter en teoretisk kontrastiv beskrivelse af nogle morfosyntaktiske delområder, der forekommer at være interessante undersøgelsesobjekter inden for denne ramme

Til at begynde med har jeg planlagt at undersøge de sammensatte verber ("ægte" og "uægte") i begge sprog.

I denne undersøgelse er dansk og nederlandsk i lige høj grad forskningens genstand, det vil sige, at det bliver en bilateral, adirektional beskrivelse.

På basis of denne beskrivelse, eller parallelt hermed, kan der også udarbejdes en mindre, didaktiseret kontrastiv grammatik for nederlandsktalende danskstuderende (propædeuse-niveau).[10]

3.3. Indholdet

Projektet består af forskellige dele: først selekteres et morfosyntaktisk delområde; derefter beskrives delområdet, således som det manifesterer sig (evt. ikke manifesterer sig) i sprog-1, også kaldt udgangssproget. Sprog-2, målsproget, beskrives også med hensyn til delområdet. Til sidst sammenlignes beskrivelsen af sprog-1 med beskrivelsen af sprog-2, hvad delområdet angår, hvorved lighederne og forskellene mellem de to sprog med hensyn til det bestemte delområde kan fastlægges .

Som det blev nævnt i 2.3. er der en vigtig forudsætning for, at den konstrastive undersøgelse og beskrivelse kan finde sted: der må være en sammenligningsbasis, som kan tjene

som tertium comparationis. Da tertium comparationis stadigvæk er et stort, ubesvaret spørgsmål i den kontrastive lingvistik, må vi nøjes med at konstatere, at det er vigtigt for konstrastive undersøgelser, inkl. for dette projekt, at beskrive de sproglige aspekter i begge sprog ud fra et fælles teoretisk grundlag og en fælles metode; dette fælles teoretiske grundlag og det tilhørende metasprog søges udarbejdet på basis af forskellige (altså ikke nødvendigvis én) modeller. Herved stræbes der efter en selektion af de sprogteoretiske grundsætninger, der synes at være hensigtsmæssige for kortlægningen af betydningsfulde aspekter i beskrivelsen af det pågældende delområde.

Kort og godt betyder det, at jeg ikke vil holde mig til én bestemt sprogteori, men at jeg vil selektere sprogteorier der er velegnede til at belyse det bestemte emne, jeg da beskriver. Men inden for det ene emne vil jeg altså med hensyn til begge sprog bruge samme sprogteorier. I forbindelse hermed vil jeg sige med Fabricius - Hansens ord:

> Dabei sollte man - wie schon mehrmals erkannt (vgl. Bayer/Fabricius-Hansen 1977) - auch nicht vor einem gewissen Ekklektizismus zurückschrecken: Es ist mit allgemeinen methodischen Prinzipien der Wissenschaft durchaus vereinbar, verschiedene Teilbereiche des gesamten Objektbereichs anhand teilweise verschiedener Modelle zu beschreiben. (Fabricius-Hansen 1980:5)

En fordel ved den konsekvent gennemførte, bevidst komparative arbejdsmethode er, at man derved undgår faren for ubevidst at styre beskrivelsen ud fra et bestemt sprog. Man undgår også at lade sig forføre af et fælles mestasprog, der dækker over kategorier, der benavnes ens i begge sprog , men som faktisk kun delvis har overlapninger: falsk analogi er netop noget, man skal få frem i lyset i en teoretisk kontrastiv analyse.

Hvad sprogmaterialet i dette projekt angår, vil jeg her nøjes med at sige, at jeg i første instans vil excerpere sprogmateriale, som skal tjene som både analyse- og belægmateriale, fra danske og nederlandske aviser. Det ville være ønskeligt at arbejde henimod et bredere sprogkorpus med ytringer fra flere slags skrevne og talte sprogprodukter, men det er begrænset hvad jeg kan nå alene. Jeg vil i hvert fald opstille et korpus sprogytringer med ligeså mange ytringer fra begge sprog for hvert delområde.

3.4. Betydningen

Projektets betydning er, at det kan levere et bidrag:

a) til den videnskabelige beskrivelse af de enkelte sprog dansk og nederlandsk: den deskriptive lingvistik har navnlig i Danmark ikke haft så stor interesse blandt lingvisterne og der findes altså ikke nogen særlig omfattende sprogbeskrivelse. Med denne teoretiske kontrastive analyse kan man forvente at kunne afdække yderligere strukturelle karakteristika ved det enkelte sprog, ved hjælp af problemstillinger, der afdækkes ved komparationen med det andet sprog.

   Det er efter min mening meget vigtigt, at nederlansk og dansk som "små" sprog støttes så meget som muligt med sådanne deskriptive undersøgelser, da det kun vil gavne deres internationale status, når man herved får større indsigt i disse sprog.

b) til teoretisk kontrastiv lingvistik i almindelighed og til dansk-nederlandsk teoretisk kontrastiv lingvistik i særdeleshed: selv om der findes mange kontrastive projekter

verden over, findes der - mig bekendt - ikke noget dansk-nederlandsk, og hvad det angår vil dette projekt være en enkeltpersons beskedne begyndelse på dette område.

Det endelige resultat skal være en videnskabelig kontrastiv dansk-nederlandsk grammatik, men i første instans stræber jeg efter en række artikler, der behandler visse delområder. Således kan projektet også yde sit bidrag til den indsigt, som teoretisk kontrastiv lingvistik i almindelighed vil opnå. Teoretisk konstrastiv lingvistik og dens resultater kan anvendes på forskellige fronter; derfor kan teoretisk konstrastiv lingvistik siges at have betydning for de anvendt lingvistiske områder 1) (maskin-)oversættelse og 2) pædagogisk kontrastiv lingvistik.

ad 1) (maskin-)oversættels er et område, hvor man har brug for resultater fra teoretisk kontrastiv lingvistik. Jo flere oplysninger der kan hentes fra dansk-nederlandsk kontrastiv lingvistik, jo støre indsigt er der i forskellene og lighederne mellem sprogene og jo stærkere vil dansk og nederlandsk stå i deres sociokulturelle og administrativ-politiske møde, hvor (maskin-)oversættelse spiller en rolle.
Her ser jeg en opgave, der må varetages, især fordi det gælder to "små" sprog, der internationalt altid står svagere end de "store" sprog, der er dominerende i sprogkontakterne.

ad 2) som omtalt på side 28 i konklusion 5 og 6 giver teoretisk kontrastiv lingvistik i en videnskabelig grammatik de lingvistiske data, der i didaktiseret form kan bruges som pædagogisk grammatik i fremmedsprogsundervisningen.

En videnskabelig og en pædagogisk grammatik er forskellige med hensyn til målsætning og målgruppe, men til trods for disse forskelle må det være tydeligt, at den lingvistiske side i en pædagogisk kontrastiv grammatik må være i overensstemmelse med data fra den teoretiske kontrastive lingvistik.

Jordens konkluderer:

> Een pedagogische grammatica die strijdig is met contrastief linguïstische en taal(leer)psychologische inzichten is uiteindelijk ook strijdig met een verantwoorde taaldidactiek. (Jordens 1980:947)

Her vil jeg også tilføje Andersen o.a.-s tankegang:

> Men der må være i tusindvis af forskelle, der aldrig er blevet beskrevet, som sproglærere aldrig har hørt om, og som de derfor er ude af stand til at inddrage systematisk i undervisningen. Alle de velkendte vanskeligheder (læs : forskelle/H.J.) er på et temmelig elementært niveau. Til mere viderekomment niveau er der praktisk talt ikke gjort forsøg på at strukturere undervisningsmaterialet efter f.eks.danskernes behov. (Andersen o.a. 1978: 83).

Efter min mening er det mere end nødvendigt gennem teoretiske kontrastive studier at hjælpe med til, at der kan udkomme flere end de kun meget få eksisterende pædagogiske grammatikker for et dansk-nederlandsk og nederlandsk-dansk publikum.

3.5. Adressaterne nu i første instans er alle "danister", skandinavister, "nerlandister" og kontrastive lingvister, der er interesserede i at yde opbyggende kritik eller også i at samarbejde omkring et forskningsprojekt, der kan udbygges til forskellige sider og som kan have videre perspektiv.[11]

Noter

[1] . Se Rusiecki 1976:16,17; James 1980:2,3; Fisiak 1981: 1; her en definition af kontrastiv lingvistik, hvorved ikke kun forskelle men også ligheder mellem sprog er af interesse.

[2] . Med "mest populære " henviser jeg til det i USA i forbindelse med 2.verdenskrig opståede behov for effektiv fremmedsprogsundervisning og effektivt materiale, hvad Fries' ord (s.2) også peger på. Se også Janssen og Van der Meer 1981:14 ff. om "the Army Method". De mange pædagogisk orienterede kontrastive analyser fra den tid skal ses som led i denne stræben .

[3] . Fra 1959 udgives der fra Washingtons "Center for Applied Linguistics of the Modern Language Association of America" en serie kontrastive analyser, der hedder "Contrastive Structure Series". For projekter udenfor USA i tresserne: se Nickel 1971:3.

[4] . Se Svartvik 1973:8 om forholdet mellem kontrastiv- og fejlanalyse.

[5] . Mere om "interlanguage"/intersprogstudierne i: Corder 1976[4] ; Nemser 1974[2] ; Selinker 1976[2] .

[6] . Om E. Hamp "What a contrastive grammar is not, if it is" i Hyldgaard-Jensen 1977:13.

[7] . Overfor "ren" lingvistik står den såkaldte "bindestregslingvistik" ("hyphenlinguistics") som socio- og psykolingvistik osv.

[8] . Se Normann Jørgensen 1980: 49 og Rusieckis omtale af Di Pietros "Language Structures in Contrast" (1971), i Rusiecki 1976:32.

[9] . Se også Corder 1979[4], navnlig s.9-15. Det fører for vidt her at diskutere den anvendte lingvistiks status: om den kun er "consumer" eller "producer" af teorier - idem:10.

[10] . Se også under 3.4. Betydningen.

[11] . Disse interesserede kan henvende sig til Hanne Janssen, Skandinavisch Seminarium, Universiteit van Amsterdam, Jodenbreestraat 23, 1011 NH Amsterdam.

Litteratur

Andersen, E. o.a., 1978, Temaer i anvendt lingvistik. København.

Corder, S.P., 1976[3], 'The Significance of Learner's Errors'. i: J.H. Schumann og N. Stenson (ed.), 1976[2], s.90-100.

Corder, S.P., 1976[4], 'Idiosyncratic Dialects and Error Analysis'. i: J.H. Schumann og N. Stenson (ed.), 1976[2], s.100-114.

Corder, S.P., 1979[4], Introducing Applied Linguistics. Harmondsworth.

Dyhr, M., 1977, 'Metodiske problemer inden for kontrastiv lingvistik', i: Statens Humanistiske Forskningsråd, 1977, s. 34-46.

Fabricius-Hansen, C., 1980, 'Plan einer Dänisch-Deutsche kontrastiven Grammatik', i: KONTRA. Dänisch-Deutsche kontrastive Grammatik, Arbeitsbericht Nr. 1. Institut for germansk filologi, Københavns Universitet, 1980, s.1-32.

Fabricius-Hansen, C., 1981, Kontraster og fejl. Indføring i kontrastiv beskrivelse og elevsproganalyse på norsk-tysk grundlag. Oslo.

Fisiak, J., 1981, 'Some introductory notes concerning contrastive linguistics', i: J. Fisiak (ed.), 1981, s. 1-13.

Fisiak, J. (ed.), 1981, Contrastive Linguistics and the Language Teacher. Oxford-New York-Toronto-Sydney-Paris-Frankfurt.

Fries, C., 1945, Teaching and Learning English as a Foreign Language. Michigan.

Hansen, E. og O. Togeby (ed.), 1980, Sprogvidenskabens discipliner. København.

Hyldgaard-Jensen, K., 1977, 'Hvad er kontrastiv lingvistik?', i: Statens Humanistiske Forskningsråd, 1977, s. 9-20.

Hyldgaard-Jensen, K. og J. Skov-Larsen (ed.), 1981, Kontrastiv Lingvistik I Norden. Rapport fra det nordiske forskersymposium "Inventering og koordinering af projekter inden for kontrastiv lingvistik i Norden" 17.-19. oktober 1980 i København. Køpenhavn.

James, C., 1980, Contrastive Analysis. Harlow Essex.

Janssens, H. og W. van der Meer, 1981, Fejlundersøgelse i teori og praksis. Om fejlundersøgelse i forbindelse med fremmedsprogsundervisning og om et fejlanalyseprojekt med hollandske danskstuderende som forsøgspersoner. Groningen (stencileret).

Jordens, P., 1980, 'Tussen Taal en Tussentaal', i: Levende Talen, Groningen, 1980, s. 924-951

Jørgensen, J. Normann, 1980, 'Kontrastiv sprogforskning', i: E. Hansen og O. Togeby (ed.), 1980, s. 47-59.

Lado, R., 1957, Linguistics Across Cultures. Applied Linguistics for Language Teachers. Michigan.

Nemser, W., 1974², 'Approximative Systems of Foreign Language Learners', i: J.C. Richards (ed.), 1974, s. 55-64.

Nickel, G., 1971, 'Contrastive linguistics and foreign-language teaching', i: G. Nickel (ed.), 1971, s. 1-17.

Nickel, G. (ed.), 1971, Papers in Contrastive Linguistics. Cambridge.

Richards, J.C. (ed.), 1974, Error Analysis. Perspectives on Second Language Acquisition. London.

Rusiecki, J., 1976, 'The development of contrastive linguistics', i: Interlanguage Studies Bulletin, Utrecht, vol. 1 no. 1, 1976, s. 12-45.

Sajavaara, K., 1981, 'The theory and methodology of applied linguistics', i: K. Hyldgaard-Jensen og J. Skov-Larsen (ed.), 1981, s. 11-27.

Schumann, J.H. og N. Stenson (ed.), 1976², New Frontiers in Second Language Learning. Rowley.

Selinker, L., 1976², 'Interlanguage', i: J.H. Schumann og N. Stenson (ed.), 1976², s. 114-137.

Statens Humanistiske Forskningsråd, 1977, Kontrastiv Lingvistik i Danmark. Foredrag holdt på Statens humanistiske Forskningsråds seminar i København, 31 august - 3. september 1976. København.

Svartvik, J., 1973, 'Introduction', i: J. Svartvik (ed.), 1973, s. 7-16.

Svartvik, J. (ed.), 1973, Errata. Papers in Error Analysis. Lund.

Wardhaugh, R., 1976², 'The contrastive analysis hypothesis', i: J.H. Schumann og N. Stenson (ed.), 1976², s. 11-20.

Weinreich, U., 1953, Language in Contact. New York.

Whorf, B.L., 1941, 'Language and Logic', i: Technology Review. (M.I.T.) 43, 1941.

Samenvatting

Met het oog op het in hoofdstuk 3 gepresenteerde Deens-Nederlandse contrastief-linguïstische project, worden in hoofdstuk 1 en 2 de ontwikkeling en de betekenis van de contrastieve linguïstiek besproken. Dit gebeurt vanuit de optiek, dat men hierbij onderscheid dient te maken tussen twee kanten van de contrastieve linguïstiek: de theoretische en de pedagogische, deze laatste behorend tot de toegepaste taalkunde.

Door deze tweedeling te hanteren kan bereikt worden, dat men een juist zicht krijgt op de reikwijdte van contrastieve studies: de theoretische studies zijn van descriptief-linguïstische aard en leveren ook descriptief-linguïstische resultaten op; heeft men een pedagogische bedoeling met contrastieve studies, dan is een didactische bewerking van de descriptief-linguïstische gegevens met behulp van toegepast-taalkundige, psycholinguïstische etc. inzichten nodig.

In het Deens-Nederlandse project zal conform bovengenoemde gedachtengang gewerkt worden. Het project heeft als doel op lange termijn het geven van een theoretisch-contrastieve beschrijving van het Deens en het Nederlands. Op kortere termijn zullen enkele morfosyntactische deelgebieden volgens de in hoofdstuk 3 beschreven principes bestudeerd worden.